

Skal jubilæumsfesten for dansk i udlandet aflyses?

I 75 år har Danmark støttet eksporten af dansk sprog og kultur på udenlandske universiteter. Der var netop lagt op til at fejre jubilæum for den ordning der støtter danskundervisning i udlandet. Men hvis regeringens finanslovsforslag går igennem, er der sat en stopper for udbredelsen af dansk sprog og kultur i udlandet og dermed sat en stopper for en af de vigtigste eksportkanaler for dansk kultur.

Af: Nina Møller Andersen
Formand for Lektoratsudvalget
Lektor, ph.d.
og
Marlene Hastenplug
Dansklector i Frankfurt am Main

Ikke mange ved det, men der er blevet undervist i dansk ved udenlandske universiteter i over 100 år, og i år er der 75 års jubilæum for Lektoratsordningen, som står for udsendelsen af dansklektorer og støtten til danskundervisningen ved udenlandske universiteter. Det er ikke for meget sagt at de danske lektorer er de fremmeste ambassadører for dansk i udlandet. Uden dem var der ingen studerende der kunne blive uddannet i dansk sprog, litteratur, kultur og samfundsforhold, uden dem ville der ikke være bud efter nyere danske forfattere som Helle Helle, nyere danske film som von Triers, og uden dem var der meget dansk litteratur der ikke ville blive oversat til andre sprog.

Der undervises i dansk sprog, litteratur og kultur på ca. 70 universiteter rundt om i verden - i Europa, Asien og Nordamerika - der er godt 3000 studerende der læser dansk i udlandet, der er cirka 100 danskundervisere rundt om på udenlandske universiteter, hvoraf de 67 er danskere, og de 19 af disse er udsendt af det officielle Danmark, dvs. af Lektoratsordningen under Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser.

Lektoratsordningen som ifølge bekendtgørelsen har til formål ”at udbrede kendskabet til dansk sprog, litteratur og kultur i udlandet gennem støtte til danskundervisning ved udenlandske universiteter”, blev oprettet i 1937 af Undervisningsministeriet. Ordningen har ligget under skiftende ministerier og ligger nu under Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående uddannelser. Den administreres finansielt af ministeriet og fagligt af Lektoratsudvalget som består af en gruppe fageksperter fra de danske universiteter. Midlerne støtter danskundervisningen med tilskud til dansklektorernes lønninger, bogindkøb, forfatter- og foredragsbesøg, konferencer, ekskursioner, sommerkursus m.m.

For at blive ansat som lektor i dansk ved et udenlandsk universitet skal man beherske dansk på modersmålsniveau og være cand.mag., mag. art., cand. phil i dansk eller tilsvarende, og man skal have pædagogisk erfaring gerne med undervisning i dansk som fremmedsprog.

De veluddannede dansklektorer er garanten for at der undervises på højt niveau i dansk på de udenlandske universiteter, og lektoratsordningen står for kvalitetssikringen af dette niveau.

Ud over undervisningen i dansk bedrives der på institutterne i udlandet betydelig forskning i dansk sprog og litteratur, ikke kun af de danske lektorer, men også af de lokale udenlandske kolleger. For eksempel har en russisk forsker næsten lige forsvaret sin doktorafhandling om danske modalpartikler (jo, da, nok, vel) ved universitetet i Moskva, og en dansk forsker arbejder ved universitetet i Helsinki på en afhandling om Brandes. Forskningen i dansk sprog og litteratur ved de udenlandske universiteter blev yderligere styrket i 2001 da der blev indført en ph.d.-ordning under Lektoratsordningen. Denne vigtige forskning vil også blive invalideret hvis regeringens finanslovsforslag går igennem.

Dansklektorernes hovedopgave er selvfølgelig at undervise i dansk, men fordi de med en fast plads på universiteterne er meget synlige i lokalområdet, får de også tit udefra kommende henvendelser med danskrelaterede spørgsmål. Det kan være tv- og radiostationer, aviser og blade der beder om hjælp til oversættelse eller udtale af danske ord eller leder efter en dansker til et interview. Det kan være firmaer der handler med Danmark, og som søger danskkyndige studerende til studiejobs, eller sprogskoler der søger dansklærere. På den måde giver dette lille eksotiske sprog – dansk – de studerende adgang til en bestemt branche, f.eks. PR, markedsføring, kommunikation eller reklame, og efter endt studium har de allerede erfaringer som øger deres muligheder for et 'rigtigt' job, som ikke sjældent bliver i et dansk firma med filial i udlandet. Det findes der mange eksempler på såvel i Polen som i Kina for bare at nævne et par.

Det er kun i visse lande som f.eks. Tyskland at universiteterne selv betaler hele lønnen til dansklektoraterne, så for at sikre danskfagets fortsatte beståen og videre udbredelse giver Danmark løntilskud til de såkaldte sendelektorater. Det er tidsbegrænsede stillinger som opslås og besættes via Lektoratsudvalget. Da Lektoratsordningen var på sit højeste lige efter årtusindskiftet, havde man 40 sendelektorater rundt omkring i verden, det antal er i dag halveret. Nedgangen skyldes, som så meget andet, den økonomiske krise; de små sprogfag er de mest truede rundt omkring på alle universiteterne, mange udenlandske universiteter er i økonomisk krise, og det går ud over de små fag. Så meget desto vigtigere er det at man fra dansk side forsøger at fastholde danskundervisningen på universiteterne og ikke kun tænker i studentertal og her-og-nu-økonomi; på længere sigt er den bestående danskundervisning uhyre vigtig for salget af dansk kultur og danskproducerede varer, hvis man nu skal tænke i økonomi. Og det er her dansklektoraterne spiller så stor en rolle, det er her de fungerer som ambassadører for Danmark.

Trods sparetider verden over kan flere lande såsom Polen og Litauen melde om voksende interesse, ja nærmest eksploderende studentertal. Også i Kina og Japan er interessen stigende; i Lund kan de ikke følge med, og lokalerne er blevet for små. Her er man begyndt at undervise i dansk som fremmedsprog og ikke som nabosprog, og det har betydet en fremgang i studentertallet – en holdningsændring som er værd at bide mærke i. Og alene siden 1. juni i år er der kommet henvendelser fra universiteterne i Kent og i Zagreb om at etablere danskundervisning og komme med i ordningen.

Danskundervisningen på de udenlandske uiversiteter foregår som regel på nordiske institutter hvor der også undervises i de andre nordiske sprog. Også de andre nordiske lande udsender lektorer og støtter undervisningen i de respektive sprog. Norge har således 19 sendelektorer ude for tiden, Sverige har 48, Finland har 21, og Island støtter undervisningen i islandsk på 15 universiteter i udlandet. Dertil kommer at både Norge, Sverige og Finland støtter lokalt ansatte lektorer på

henholdsvis 140, 215 og 219 universiteter. De nordiske lektorer på de udenlandske universiteter samarbejder om undervisning, seminarer, kulturelle arrangementer og skaber således en fælles nordisk/skandinavisk profil på universiteterne i udlandet. Det er indlysende at en kraftig nedskæring i antallet af dansklektorer på de udenlandske universiteter vil skade det nordiske samarbejde.

I juni kom der besked fra ministeriet om med øjeblikkelig virkning at sætte den igangværende genbesættelse af dansklektorer i udlandet i bero da ”[d]en danske regering overvejer sit forslag til *Finanslov for 2013*.” Denne melding betyder helt konkret at 6 universiteter, heriblandt stjerneuniversiteter som Sorbonne i Paris og MGU i Moskva, står uden fast danskstøttet dansklektor ved semesterstart her i september, og at hundredevis af studerende ikke kan få undervisning og gå til eksamen.

Støtten til dansklektorernes arbejde ved de udenlandske universiteter er et fornemt eksempel på at små midler kan have en stor rækkevidde. Lektoratsordningen fik i 2012 ca. 9 millioner kroner i tilskud; dette beløb vil regeringen sætte ned til ca. 6 millioner i 2013, og fra 2014 til ca. 4 millioner. Denne nedskæring af et i forvejen ringe beløb er fuldstændig ude af proportioner i forhold til hvor meget den danske stat får igen, ikke kun i form af udbredelse af dansk sprog, litteratur og kultur, men også i form af øget eksport. Hvis finanslovsforslaget går igennem, står vi som det eneste land i Norden der ikke er velrepræsenteret på udenlandske universiteter, og „jubilæumsfesten“ kan aflyses.